

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΔΕΥΤΕΡΟΝ

ΚΟΙΝΩΝΙΚΑΙ ΤΑΞΕΙΣ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΟΡΓΑΝΩΣΙΣ.

Μορφωμένοι καὶ ἀμόρφωτοι ἄνθρωποι ἐπιθυμοῦσι λίαν νὰ κρατῶσιν ἑαυτοὺς εἰς ὠρισμένην θέσιν, διάφορον τῶν ἄλλων. Οὕτω δὲν ὑπανδρεύονται τέκνα οἰκογενειῶν κατωτέρων ἑαυτῶν, ἐπιθυμοῦσι νὰ προβαδίζωσιν ἄλλων, νὰ λαμβάνωσι τὴν πρωτοκαθεδρίαν, διότι κατάγονται ἐκ μεγάλης ἱστορικῆς λ.χ. οἰκογενείας, δὲν συναναστρέφονται καὶ δὲν συνταξιδεύουσι μετ' ἀνθρώπων «κατωτέρας», ὡς λέγεται, «τάξεως», «ἀριστοκρατίας» θεωροῦντες ἑαυτούς.

Τὰ παραδείγματα ταῦτα καταδηλοῦσι πόσον οἱ ἄνθρωποι ἐν συνόλῳ ἐπιζητοῦσι νὰ κατέχωσι κοινωνικὴν ἢ θέσιν διάφορον τῶν ἄλλων, ἀνήκοντες εἰς τάξεις κοινωνικὰς καὶ εὐαίσθητοι ὄντες εἰς τὰς περὶ αὐτῶν κρίσεις τῶν ἄλλων, ὧν τὴν ἐπιδοκιμασίαν καὶ ἀναγνώρισιν ἐπιζητοῦσιν.

II. Ἐξ ἄλλου τί εἶναι κοινωνικὴ θέσις ;

Κοινωνικὴ θέσις εἶναι ἡ θέσις τὴν ὁποίαν κατέχει ἄτομόν τι εἰς τὴν ὁμάδα εἰς ἣν ἀνήκει, ἀλλὰ καὶ ὁ «ρόλος», τὸ ἔργον τὸ καθορισθὲν ὑπὸ τοῦ ἀρχηγοῦ τῆς ὁμάδος δι' ἕκαστον ἄτομον. Καὶ εἶναι ἡ τελευταία ἄποψις ἡ δυναμικὴ ἄποψις τῆς θέσεως.

Εἶναι δ' αἱ θέσεις ἐν τῇ ὁμάδι ἐκάστου ἀτόμου διάφοροι καὶ πολλαί. Οὕτω διάφορος εἶναι ἡ θέσις τοῦ ἀτόμου π.χ. Α ὡς ἄρρενος, ὡς ἐνηλίκου, ὡς οἰκογενειάρχου, ὡς μέλους τῆς Α ἢ Β θρησκείας, ὡς μέλους εἰς τινὰ ἐμπορικὴν ἐταιρείαν ἢ ἄλλην ὁργάνωσιν, ἔνθα ἐργάζεται. Ἐξ ἄλλου εἶναι δυνατόν τὸ ἄτομον τοῦτο νὰ ἔχῃ πολὺ μεγάλην περιουσίαν, αὐτοκίνητα καὶ μέσα, διὸ συναναστρέφεται καὶ συνάπτει φιλίας μὲ πρόσωπα ἴσα πρὸς αὐτὸν ἢ καὶ ἀνώτερα, διακρινόμενα ἄλλων προσώπων ἢ ὁμάδων, μεθ' ὧν ἀποτελεῖ διάφορον τάξιν.

Ἡ Κοινωνία ὡς σύνολον ὀλιγώτερον ἐνδιαφέρεται διὰ τὸ ἄτομον καθ' ἑαυτό, περισσότερον δὲ διὰ τὸ ἔργον, τὸ ὁποῖον πρέπει νὰ ἐκτελεσθῆι εἰς τινὰ ἐπιχείρησιν ἢ ὁμάδα γενικώτερον, ἵνα αὕτη λειτουργήσῃ καλῶς.

Ἡ θέσις ἢν ἄτομόν τι πρόκειται νὰ καταλάβῃ ἄλλοτε μὲν ἐξαρτᾶται καὶ καθορίζεται ἐκ γενετῆς, ὡς ἡ θέσις τοῦ ἀνδρός, ἢ θέσις τῆς γυναίκος, τοῦ παιδίου κ.λ.π. Ἄλλοτε δὲ οἱ παράγοντες οἵτινες καθορίζουσι τὴν θέσιν τοῦ ἀτόμου δὲν εἶναι μόνον βιολογικοί, ἀλλὰ κατὰ μείζονα λόγον προέρχονται ἐκ τοῦ πολιτισμοῦ μιᾶς κοινωνίας.

Οὕτως ἡ θέσις ἐνὸς παιδίου καθορίζεται ὑπὸ τοῦ νόμου 1) ὅτι τὸ παιδίον δὲν εἶναι ὑπεύθυνον μέχρις ἐνηλικιωσέως του διὰ διαπραχθέντα ἐγκλήματα, ἐξ ἄλλου πρέπει νὰ μεταβῇ ὑποχρεωτικῶς εἰς τὸ σχολεῖον, δὲν δύναται νὰ στρατευθῇ, δὲν ψηφίζει, 2) τὸ τῆς αὐτῆς ἡλικίας παιδίον, ἂν εἶναι Διάδοχος τοῦ Θρόνου, θὰ παίξῃ μετ' ἄλλων παιδίων, πλήν, εἰς ὠρισμένας περιστάσεις,

ἄλλοι τοῦτον ἀκολουθοῦντες, θὰ ἀπαιτῶσι σεβασμὸν τῶν ἄλλων παιδίων καὶ ἐνηλίκων πρὸς Αὐτόν.

Αἱ διακρίσεις αὗται ἀναγνωρίζονται ὡς ὀφειλόμεναι εἰς ὅ,τι καλοῦμεν διαφορὰς εἰς τὴν κοινωνικὴν τάξιν.

Κατὰ ταῦτα ἡ κοινωνικὴ τάξις εἶναι σύνολον προσώπων ἐχόντων τὴν αὐτὴν κοινωνικὴν θέσιν εἰς τινὰ κοινωνίαν.

Εἰς κοινωνίαν ὅπου ὑπάρχουσι πολλαὶ κοινωνικαὶ τάξεις, ἡ μορφή των ὁμοιάζει πρὸς πυραμίδα, εἰς τὴν ἡ πολυπληθεστέρα καὶ κατωτέρα τάξις ἀποτελεῖ τὴν βάση, αἱ δὲ λοιπαὶ τάξεις ἱεραρχικῶς ἐπ' αὐτῆς ἀνυψοῦνται, ἄλλαι οὖσαι κατώτεραι καὶ ἄλλαι ἀνώτεραι ἄλλων.

Τοιαύτην μορφήν εἶχεν ἡ κοινωνία λ.χ. εἰς τὴν ἀρχαίαν Ρώμην μετὰ τοὺς δούλους ὡς κατωτέραν τάξιν, τοὺς πλεβείους εἰς ὀλίγον αὐτῆς ἀνωτέραν καὶ τὰς ἑτέρας ἄλλας ἀνωτέρας τάξεις. Παρομοίᾳ ἦτο καὶ ἡ μορφή τῆς κοινωνίας κατὰ τὸν Μεσαίωνα, καθ' ὃν ἡ διοικητικὴ ἐξουσία ἦτο εἰς χεῖρας τῶν εὐγενῶν, τῶν ἐκκλησιαστικῶν ἀρχῶν καὶ τοῦ βασιλέως.

Ἡ τοιαύτη διάκρισις καὶ μορφή τῆς κοινωνίας ἐξακολουθεῖ καὶ σήμερον εἰς χώρας ὅπου ἡ ἀληθὴς δημοκρατία δὲν ἔχει ἐγκαθιδρυθῆ. Οὕτως ἐν Ρωσίᾳ, παρὰ τὰ θεωρητικὰ περὶ μιᾶς τάξεως κηρύγματα τοῦ κομμουνισμοῦ, τάξεις κατ' οὐσίαν σήμερον ὑφίστανται διακεκριμέναι, οἷαι 1) ἡ τῶν ἀνωτέρων ὑπαλλήλων, οἵτινες καὶ ἀποτελοῦσι τὴν ἀριστοκρατίαν (περὶ τὰ 12 ἑκατομμύρια), 2) ἡ τῶν εἰς βιομηχανίας καὶ ἀγροτικὰς ἀσχολίας ἐργαζομένων ἐργατῶν (περὶ τὰ 20 ἑκατομμύρια), 3) ἡ τῶν εἰς τὰ Κολχός ἐντεταγμένων ἀγροτῶν (περὶ τὰ 40 ἑκατομμύρια) καὶ 4) ἡ τῶν εἰς 15 ἑκατομμύρια περίπου συμποσειμένων καταδίκων, ἐπιτελούντων καταναγκαστικὰ ἔργα.

Σημειωτέον ὅτι εἰς τὰς τάξεις ταύτας δὲν περιλαμβάνονται αἱ οἰκογένειαι τῶν ὡς ἄνω μελῶν, ἀτινα πάντα μισθοδοτοῦνται ἀναλόγως τῆς θέσεώς των καὶ τῆς παραγωγῆς των, οὐχὶ δὲ τοῦ βασικοῦ δόγματος τοῦ Κομμουνισμοῦ «ἀναλόγως τῶν ἀναγκῶν των».

Κοινωνικὴ τάξις καὶ διαβίωσις. Ἐκ τῆς κοινωνικῆς τάξεως εἰς ἣν ἀνήκει τις ἐξαρτᾶται καὶ ἡ ἐξασφάλισις τῶν ἀγαθῶν τῆς ζωῆς του καὶ ἡ εὐτυχεστέρα διαβίωσις, τ.ε. ἡ ἐλευθερία, ἀνώτερα κριτήρια ζωῆς, μέσα ἀνέσεως καὶ προστασίας ἀπὸ ἀσθενειῶν καὶ πιθανότητες ἐπομένως διαβιώσεως ἐπὶ μακρότερον χρόνον, ὡς καταδηλοῦται λ.χ. ἐκ τῆς στατιστικῆς τῆς θνησιμότητος τῆς παιδικῆς ἡλικίας, ἐξ ἧς στατιστικῆς βλέπομεν ὅτι τέκνα πτωχῶν οἰκογενειῶν ἔχουσι τριπλασίαν πιθανότητα νὰ ἀποθάνωσι κατὰ τὸ πρῶτον ἔτος τῆς ἡλικίας των ἢ τὰ τέκνα πλουσιωτάτων γονέων.

Ἡ τοιαύτη κοινωνικὴ διάκρισις εἶναι αἰτία ἐπίσης καὶ τῆς ἀνόδου ἢ μὴ εἰς ἀνωτέρας τάξεις, λ.χ. τῆς εἰς τὸ Πανεπιστήμιον φοιτήσεως, ἢ τῆς ἀναπτύξεως τῆς κοινωνικῆς προσωπικότητος τοῦ ἀτόμου.

Εἰς τινὰς κοινωνίας ἢ εἰς τάξεις διάκρισις εἶναι αὐστηροτάτη, ἴδια δ' ἐνδύματα ἑκάστη τάξις φέρει, ζῆ δ' ἑκάστη τάξις κεχωρισμένως τῶν ἄλλων, ἀκόμη καὶ ἴδιαν διάλεκτον μεταχειρίζεται, ἐξ ὧν συναισθήματα μειονεξίας σχη-

ματίζονται μεταξύ τῶν κατωτέρων τάξεων ἔναντι τῶν ἀνωτέρων.

Τὰ χαρακτηριστικὰ ταῦτα κυρίως ἀναφέρονται εἰς τὰς τάξεις ἐκείνας εἰς ἃς οὐδαμῶς ἐπιτρέπεται ἡ ἐπιγαμία καὶ γενικῶς ἡ ἀνοδος ἐκ μιᾶς βαθμίδος εἰς ἄλλην, ἐκ γενετῆς δὲ καθορίζεται ἡ θέσις ἐκάστου ἀτόμου (Caste system).

Τοιαύτη διάκρισις εἰς τάξεις ἐκ γενετῆς προκαθορισμένη, ὑπάρχει εἰς τὰς Ἰνδίας, ἔνθα ἐπὶ κεφαλῆς εὑρίσκεται ἡ τάξις τῶν ἱερέων (Βραχμάνων), ὑπ' αὐτὴν εἶναι ἡ τάξις τῶν πολεμιστῶν, ὑπ' αὐτὴν ἡ τῶν ἀγροτῶν καὶ ἐμπόρων καὶ ὑπ' αὐτὴν ἡ τάξις τῶν ἐργατῶν. Αἱ τάξεις δ' αὗται ὑποδιαιροῦνται εἰς ἑκατοντάδας διαβαθμίσεων. Τελικῶς δὲ ὑπὸ τὰς τάξεις αὐτὰς εἶναι ἡ τάξις τῶν «ἀποτάκτων», τῶν ἐκτὸς τάξεων εὑρισκομένων (outcastes).

Καὶ εἶναι ἡ διαβάθμισις αὕτη ἀεστηροτάτη ἐν ταῖς Ἀνατολικαῖς Ἰνδίαῖς, ἔνεκα τῆς θρησκείας τοῦ λαοῦ τούτου, πιστεύοντος ὅτι ἡ τάξις ἐκάστου ἀτόμου καθορίζεται ἐκ τοῦ προηγουμένου βίου του, διὸ καὶ ἀποδέχεται εὐχαρίστως τὴν κοινωνικὴν του τάξιν, προσπαθῶν διὰ τῆς καλῆς του ζωῆς ἐν τῷ παρόντι βίῳ ἵνα προαχθῇ ἐν τῷ μέλλοντι βίῳ εἰς ὃν πιστεύει ὅτι θὰ μετενσωματωθῇ. Ἐνεκα δὲ τῆς θρησκευτικῆς ταύτης πίστεως τοῦ Ἰνδικοῦ λαοῦ δυσχερεστάτη εἶναι ἡ μεταρρύθμισις τοῦ συστήματος τούτου τῶν κοινωνικῶν τάξεων.

Παρόμοιαι τάξεις ὑπάρχουσιν εἰς περιφέρειας τινὰς τῆς Ἀφρικῆς καὶ εἰς ἄλλας χώρας, ἔνθα ἡ παντὸς εἴδους θρησκεία ἐπευλογεῖ τὴν θέσιν τοῦ ἀτόμου ὡς θελήματι Θεοῦ ἐπιτρεπομένην, ἀλλ' ἀκόμη καὶ εἰς αὐτὴν τὴν Ἀμερικὴν, ἔνθα, παρὰ τὸ κήρυγμα ὅτι «πάντες οἱ ἄνθρωποι ἐγεννήθησαν ἐλεύθεροι καὶ ἴσοι», φυλετικαὶ διακρίσεις καὶ τάξεις ὑπάρχουσι, τῶν Νέγρων ἰδιαιτέραν κοινωνικὴν τάξιν ἐχόντων καὶ κατωτέρας ἐργασίας, ὑπηρετικὰς τῶν λευκῶν, ἐπιτελούντων, ὄχι μόνον ἔνεκα τοῦ χρώματος τῆς φυλῆς των, ἀλλὰ καὶ τῆς κατωτέρας εὐφυΐας των.

Ἀνάγκη ἔτι νὰ τονισθῇ ὅτι εἰς οὐδεμίαν ἄλλην χώραν οἱ ἄρχοντες αὐτῆς προῆλθον κατὰ τὸ ἥμισυ ἐκ τῶν κατωτέρων τάξεων, ὡς ἐν Ἀμερικῇ, ἔνθα οἱ ἥμισοι τῶν προέδρων ἦσαν αὐτοδημιούργητοι ἄνθρωποι. Οὐδαμοῦ δ' ἄλλαχοῦ τιμᾶται ὁ αὐτοδημιούργητος ἄνθρωπος τόσον ὅσον ἐν Ἀμερικῇ καὶ δὴ ταῖς Ἡ. Πολιτεῖαις, ἔνθα τὸ δημοκρατικὸν πνεῦμα, τὸ διέπον τὴν ὅλην ζωὴν τῆς χώρας, ἐπιτρέπει εὐκολώτερον τὴν κίνησιν εἰς τὴν κοινωνικὴν κλίμακα τῶν διαφόρων ἀτόμων, ἀνεξαρτήτως τῆς καταγωγῆς αὐτῶν, ἢ εἰς τὴν Εὐρώπην καὶ τὴν Ἀγγλίαν ἰδιαιτέρως.

Ἐν Ἑλλάδι ἡ εἰς τάξεις, κατωτέραν, μέσην καὶ ἀνωτέραν, διάκρισις τοῦ πληθυσμοῦ ὑπάρχει θεβαίως, δύναται τις ἔτι νὰ εἴπῃ ὅτι εἰς ὀλιγότερον βαθμὸν ἢ εἰς οἵανδήποτε ἄλλην χώραν τῆς Εὐρώπης καὶ τοῦτο, κυρίως, διότι φύσει καὶ παραδόσει ὁ Ἑλληνικὸς λαὸς εἶναι δημοκρατικὸς καὶ φιλελεύθερος. Ἐξ ἄλλου ἡ φοίτησις εἰς τὰ σχολεῖα, ἡ ὑποχρεωτικὴ στρατιωτικὴ θητεία καὶ ὁ ἐθνισμὸς καὶ αἱ ἐπερχόμεναι κοινωνικαὶ μεταβολαί, περὶ ὧν ἐν τῷ κεφαλαίῳ περὶ προόδου ὁμιλοῦμεν, αἵτινες μετέβαλον τὴν στατικὴν μέχρι πρότινος κοινωνίαν μας εἰς δυναμικὴν καὶ ταχέως μεταβαλλομένην, δι-

ευκολύνουσι καὶ παρορμῶσιν εἰς τὴν διάλυσιν τῶν κοινωνικῶν τάξεων καὶ τὴν ἐπιγερμίαν καθιστῶσιν εὐκολωτέραν μεταξὺ τῶν διαφόρων «τάξεων», ἰδίᾳ προσώπων ἐχόντων τὴν αὐτὴν μόρφωσιν καὶ ἐκπαίδευσιν, καὶ τὴν ἰσοπέδωσιν βαθμηδὸν τῶν τάξεων.

2. Ὁργανωμέναι κοινωνικαὶ τάξεις.

Παρὰ τὰς ἀνωτέρω κοινωνικὰς τάξεις ἔχομεν ὀργανωμένας ὁμοιογενεῖς ομάδας ἀναλόγως τοῦ ἐπαγγέλματος ἢ τοῦ κοινοῦ των συμφέροντος ὡς ἡ ἀγροτικὴ λ.χ. τάξις, ἡ ἐργατικὴ, ἡ ἐμπορικὴ, ἡ ἀστικὴ, ἡ τῶν δημοσίων ὑπαλλήλων κ.λ.π. Ἡ τοιαύτη κοινωνικὴ τάξις διαφέρει τῶν ἀνωτέρω κοινωνικῶν τάξεων, ἐκ τοῦ πολιτισμοῦ ἢ ἐκ γενετικῆς προελθουσῶν, διότι εἶναι ὀργανωμένη. Διαφέρει δ' ἢ ὀργανωμένη αὕτη τάξις καὶ τοῦ ἐπαγγελματικοῦ σωματείου ἢ συντεχνίας, διότι εἶναι ἀνωτέρα εἰς ἔκτασιν, διαφέρει δὲ καὶ τοῦ κόμματος, διότι ἂν ὁ συνέχων τὸ κόμμα ψυχικὸς δεσμὸς εἶναι ἢ κοινὴ πίστις, ἂν ὁ τὴν συντεχνίαν εἶναι ἢ κοινότης τοῦ ἐπαγγέλματος, ὁ ψυχικὸς δεσμὸς τῆς κοινωνικῆς ταύτης τάξεως εἶναι τὸ κοινὸν συμφέρον. Αἱ τάξεις αὗται, ὀλιγώτερον κ.ι.θ.ω.ρισμένα ὄρια ἔχουσαι, ὀλιγώτερον συνεχόμεναι ἢ ἡ συντεχνία καὶ τὸ κόμμα, εἶναι αἱ πραγματικαὶ σήμερον ομάδες εἰς ἓν δυναμικὸν κράτος, εὐρισκόμεναι κατὰ τὸν κανονικὸν καὶ ἡρεμον βίον πολλάκις ἐν πάλῃ, ἐν διαρκεῖ τ.ἐ. ἀμίλλῃ διὰ νομίμων μέσων ἐκδηλουμένη. Ἡ πάλῃ δὲ αὕτη μεταξὺ τῶν τάξεων, ἔνεκα τοῦ τολμηροῦ ἢ τῆς θρασύτητος ἑνὸς ἢ πολλῶν μελῶν δύο ἢ περισσοτέρων τάξεων καὶ ἀναλόγως τῶν αἰτίων ἢ τῆς περιστάσεως, εἶναι δυνατόν νὰ ὀξυνθῇ καὶ καταλήξῃ εἰς στάσιν ἢ ἐπανάστασιν.

Τὸ Κράτος, τέλος, εἶναι ὁ τελειότερος τύπος ὀργανωμένης ομάδος, ὁ τελικὸς καὶ ὑπέρτατος τύπος, ὁ περιλαμβάνων καὶ κόμματα καὶ ἐπαγγελματικὰ σωματεῖα καὶ τάξεις καὶ κοινότητας καὶ οἰκογενείας.

3. Κοινωνικὴ ὀργάνωσις.

Οἱ ἄνθρωποι ἐν τῇ κοινῇ των συμβιώσει σχηματίζουσιν ὀρισμένας σχέσεις εἴτε μεταξὺ των ὡς ἄτομα, εἴτε μεθ' ομάδων, ἐντασσόμενοι ὡς ὄργανα ἐπιτελέσεως ἢ πληρώσεως ὀρισμένων ἀναγκῶν τῆς ομάδος.

Τὸ σύστημα τῶν ἐγκαθισταμένων σχέσεων ἐκ τῆς κοινωνικῆς ζωῆς τοῦ ἀνθρώπου καλοῦμεν **κοινωνικὴν ὀργάνωσιν**.

Οὕτως ὑπὸ τῶν θρησκευτικῶν διαφερόντων ὠθούμενοι οἱ ἄνθρωποι ἰδρύουσι τὴν ἐκκλησίαν ἢ τὸ τέμενος, ἴδρυμα διδακτικὸν καὶ διακυβερνητικὸν τῆς κοινωνικῆς διαβιώσεως καὶ προόδου ὁμοίως ἐπ' ἄλλων διαφερόντων καὶ ἐνστίκτων, ἢ φόβου, ἢ εὐαρεστήσεως ἐκ τοιαύτης κοινωνικῆς ζωῆς, ἢ κοινωνικῶν συνειδητῶν σκοπῶν ὠθούμενος ὁ ἄνθρωπος, ἐγκαθιστᾷ τραπέζας καὶ ἐμπορικὸς οἶκους, σχολεῖα καὶ ἰνστιτούτα, σωματεῖα καὶ συλλόγους καὶ ἄλλας ἰδιω-

τικὰς ὀργανώσεις ἢ κοινωνικὰ ἰδρύματα, ἅτινα μὲ ἐπικεφαλῆς ρυθμιστὴν τὸ Κράτος ἀποτελοῦσι τὸν ἰστόν, ὅστις συγκρατεῖ τὸ μέγα κοινωνικὸν σῶμα εἰς ὠρισμένην μορφήν. Κατὰ ταῦτα λέγοντες κοινωνικὴν ὀργάνωσιν ἐννοοῦμεν τὴν ἔνταξιν ἐνὸς ἀτόμου ὡς ὀργάνου εἰς μίαν ὁμάδα πρὸς ἀνάπτυξιν ὠρισμένων σχέσεων, καταβολῆς ὠρισμένης ἐνεργείας, καθοριζομένης ὑπὸ τοῦ σκοποῦ τῆς ὀργανώσεως, ἣν ἐνέργειαν καὶ προσπάθειαν ἀπαιτεῖ ἢ ἐπιτυχία τοῦ σκοποῦ τούτου καὶ ἡ διατήρησις καὶ προαγωγή τῆς ὁμάδος ἐν σχέσει πρὸς τὰ συμφέροντα καὶ ἐπιδιώξεις ἄλλων ὁμάδων τῆς κοινωνίας.

Ἄλλὰ πῶς τὸ πρῶτον ἡ τοιαύτη κοινωνικὴ ὀργάνωσις προήχθη; Πῶς αἱ ὀργανωμέναι ὁμάδες συνεπήχθησαν;

Δεδομένου ὅτι κατὰ τὴν ἀρχικὴν, προϊστορικὴν μορφήν τῆς ἢ κοινωνίας ἦτο μία ἄνευ συνοχῆς ὀρδὴ, κεχωρισμένως πρὸς αὐτοσυντήρησιν δρῶσα, συνεργαζομένη δὲ μόνον εἴτε ἕνεκα πληρώσεως ὁμοίων ἐπιθυμιῶν, εἴτε ἕνεκα τῆς ἐπιδράσεως ὁμοίων ἐξωτερικῶν ἐρεθισμάτων, εὐλογον εἶναι νὰ πιστεύσῃ τις ὅτι μικρότεραι ὁμάδες ἐντὸς τῆς αὐτῆς ὀρδῆς ἐσχηματίζοντο κατευθύνουσαι τὴν κοινὴν προσπάθειάν των πρὸς τινὰ ἐνέργειαν ἢ διαφέρον. Καὶ ἄλλοτε μὲν ἡ προσπάθεια συνεκεντροῦτο εἰς τὰς γαμικὰς σχέσεις, ἄλλοτε εἰς τὴν ὑποταγὴν ὑπὸ μίαν προσωπικότητα ἰσχυρὰν πρὸς πόλεμον καὶ κατάκτησιν, ἄλλοτε εἰς ἄλλα, οἰκονομικὰ διαφέροντα.

Ἐκ τῆς προσελκύσεως τοῦ φύλου καὶ ἐκ τῶν ἐκ τούτου ἐπιθυμιῶν καὶ ἄλλων ἀναγκῶν ἐγεννήθη ὡς ἴδρυμα ἡ οἰκογένεια, μὲ ὄλας τὰς παραδόσεις καὶ ἀπαγορεύσεις καὶ ἔθιμα. Ὅμοίως ἐκ τοῦ θρησκευτικοῦ ἐλατηρίου προήλθον αἱ θρησκευτικαὶ τελεταί, ἐξ οὗ ὀργανώθησαν ὁμάδες θρησκευόμεναι καὶ ἐπιτελοῦσαι τὰ θρησκευτικὰ των καθήκοντα.

Ὅμοίως δὲ ἐξ ἄλλων ἐλατηρίων καὶ διαφερόντων ἐλαυνόμεναι ἰδρύθησαν διάφοροι ἄλλαι ὁμάδες.

Τοιοιουτρόπως ὁ ἐν ἀρχῇ κατὰ πάντα πρὸς αὐτοσυντηρησίαν του ἀποβλέπων ἄνθρωπος τῆς πρωταρχικῆς πλανωμένης ὁμάδος ζήσας τὴν κοινωνικὴν ζωὴν, ἤρχισεν ὀλίγον κατ' ὀλίγον νὰ διαφοροποιῇ ταύτην. Τὸ φαινόμενον τοῦτο ὑπῆρξεν ἀφετηρία τῆς τάσεως πρὸς διαφοροποιήσιν τοῦ ὄλου σημερινοῦ κοινωνικοῦ βίου.

Οὕτω φυσικῶς αἱ ὁμάδες συνεπήχθησαν ἐν ἀρχῇ. Ἄλλ' ἐπειδὴ, ὡς εἶναι εὐνόητον, ἐκάστη τῶν φυομένων τούτων ὁμάδων εἰργάζετο ἀνεξαρτήτως καὶ ἀσχέτως τῶν ἄλλων, ἀνεξαρτήτως τοῦ ποσοῦ καὶ τοῦ ποιοῦ τῆς ἀνάγκης τῆς κοινωνίας των, αἱ ὁμάδες αὗται εὐρέθησαν πολλάκις εἰς σύγκρουσιν συμφερόντων, ἐξ οὗ ἐχθρικαὶ διαθέσεις ἀνεπτύσσοντο καὶ ἀγῶνες, ὧν ἀποτελέσματα ὑπῆρξεν ἡ ἐκουσία ἢ ἀκουσία στροφή τῶν μικροτέρων τούτων ὁμάδων εἰς τοιαῦτα διαφέροντα καὶ ἐπιχειρήσεις, ἅτινα ὠφέλειαν περισσοτέραν καὶ κέρδος ἠδύναντο νὰ παράσχωσιν εἰς τὴν ὅλην κοινωνίαν. Τοιοιουτρόπως ἀνεξάρτητοι μικραὶ ὁμάδες ἠνοποιήθησαν καὶ συνεχωνεύθησαν εἰς μίαν κεντρικὴν ὀργάνωσιν. Ἡ ἐνοποίησις αὕτη ἔφερε πλεῖστα ἄτομα τῆς κοινωνίας εἰς

ἔνωσιν εἰς μίαν μὲν ἐν ἀρχῇ πατριαρχικὴν οἰκογένειαν λόγῳ τοῦ αὐτοῦ αἵματος, μὲ ἐπικεφαλῆς τὸν πατριάρχην, (ἔχοντα εἰς χεῖράς του τὴν διακυβέρνησιν καὶ δύναμιν τοῦ συνόλου τῆς ομάδος), βραδύτερον δὲ εἰς μίαν φυλήν, ἔνωσιν ἀτόμων πρὸς κοινὴν θρησκευτικὴν, πολεμικὴν καὶ κοινωνικὴν ζωὴν, καὶ εἶτα εἰς ἔνωσιν φυλῶν εἰς ἔθνη ἢ πολιτείας, ἧτις ἔνωσις ἐξακολουθεῖ ἀκόμη καὶ θὰ ἐξακολουθῇ ὡς μόνιμος παράγων τῆς ὁμαδικῆς καὶ ἐν γένει τῆς κοινωνικῆς ἀναπτύξεως.

Τὸ φαινόμενον τοῦτο συμβαίνει, διότι ἡ κοινωνία ἢ ἡ ὁμάς ἀποκτᾷ, ὡς ἀνωτέρω ἐλέχθη, συνείδησιν ἑαυτῆς, διὸ καὶ ἐσκεμμένως ἀγωνίζεται καὶ προσπαθεῖ νὰ ἐπεκτείνῃ ἑαυτὴν εἰς μεγαλυτέραν κοινωνίαν. Παράδειγμα αἱ ἑλληνικαὶ κοινότητες τῆς ἀρχαίας Ἑλλάδος, αἱ σχοῦσαι τὴν ἀντίληψιν τῆς ἑνώσεως εἰς συμπολιτείας, αἱ κοινότητες τῆς Ἑλλάδος τοῦ 21, αἱ διὰ τῆς Φιλικῆς ἑταιρείας καὶ ἄλλων μέσων ἀναπτύξασαι τὸ κοινωνικὸν συναίσθημα τῆς μιᾶς ἑλληνικῆς ἐνότητος, ἢ πᾶν σχεδὸν ἔθνος, ἔχον πολλῶν ἑκατονταετηρίδων βίον. Οὕτω διὰ τῆς συνειδητῆς προσπαθείας τῆς ἡ κοινωνία ὀργανώνει ἑαυτὴν καὶ καταρτίζει ἓνα ἀνώτερον ὀργανισμόν διέποντα διὰ τῆς κοινῆς βουλήσεως τὰς κοινωνικὰς ἐνεργείας καὶ καθορίζοντα εἰς ἕκαστον ἄτομον τὴν θέσιν του ἐν τῇ κοινωνίᾳ, τὰς σχέσεις, τὰ δικαιώματα καὶ τὰ προνόμια τῶν ὁμάδων καὶ τῶν ἀτόμων.

Κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον, ἐφ' ὅσον ἀναπτύσσεται ἡ κοινωνία, αἱ ὁμάδες αὐτῆς ὀργανοῦνται, ἐργαζόμεναι πρὸς τινὰ ὀρισμένον σκοπὸν ἑκάστη, συνδεδεόμεναι μετ' ἄλλων ὁμάδων, ἐργαζομένων πρὸς διάφορον κατεύθυνσιν, εἴτε ἐπὶ τῇ βάσει τῶν παραδόσεων καὶ ἐθίμων, εἴτε ἐπὶ τῇ βάσει ἐγγράφου καταστατικοῦ, ὡς ὁ καταστατικὸς χάρτης τοῦ κράτους, τῶν συλλόγων, τῶν σωματείων κ.λ.π. Παράλλῃως πρὸς τὴν ὀργάνωσιν καὶ κατεύθυνσιν ταύτην τῶν ὁμάδων τὰ ἄτομα εἰδικεύονται εἰς ἓν ὀρισμένον ἐπάγγελμα ἢ κλάδον ἐπιστήμης ἢ τέχνης, ἐπιτελοῦντα κεχωρισμένην ἐργασίαν. Ἡ τοιαύτη δ' εἰδίκευσις εἶναι τοσαύτη σήμερον, ὥστε μία ἐνδυμασία λ.χ. ἀπαιτεῖ νὰ διέλθῃ διὰ τῶν χειρῶν 15άδος εἰδικευμένων ἐργατῶν, εἰς δὲ καθηγητῆς τῶν παιδαγωγικῶν εἰδικεύεται εἰς καθηγητὴν τῆς διδακτικῆς ἢ τῆς φιλοσοφίας τῆς ἀγωγῆς, ἢ τῆς διοικήσεως τῆς ἀγωγῆς, ἢ τῆς παιδαγωγικῆς ψυχολογίας, ἢ τῆς πρακτικῆς διδασκαλίας, ἢ τῆς διοικήσεως τῆς μέσης ἐκπαιδεύσεως, ἢ τῆς δημοτικῆς, ἢ τῆς ἀνωτάτης ἐκπαιδεύσεως κ.λ.π.

Κατὰ τ' ἀνωτέρω ἡ ὀργάνωσις προέρχεται ὡς ἐπακολούθημα καὶ ἀνάγκη τῆς ζωῆς τῆς νέας κοινωνίας, ἧτις σχηματίζεται ἐκ τῆς συνενώσεως δύο ἢ περισσοτέρων ὁμάδων εἴτε βίαια, εἴτε οἰκεία βουλήσει, πρὸς καθορισμὸν τῆς σχέσεως αὐτῶν καὶ τῶν ὅρων, δικαιωμάτων καὶ καθηκόντων ἑκάστης διὰ τὴν κοινὴν συμβίωσιν καὶ πρόοδον. Διὰ τὸν καθορισμὸν δὲ τοῦτον καὶ τὰ ἔθιμα καὶ οἱ γραπτοὶ ἢ ἀγραφοὶ νόμοι ὑφίστανται μεταβολὴν διὰ νὰ ἀνταποκριθῶσιν εἰς τὰς ἐκ τῆς μείξεως τῶν ὁμάδων τούτων ἀνάγκας, ταυτοχρόνως δὲ ὀργανώσεις, ὡς ἀνωτέρω ἐλέχθη, σχηματίζονται, βοηθοῦσαι τὴν ὅλην κοινωνικὴν ὀργάνωσιν.

Εἰς προηγμένας χώρας ἢ τοιαύτη ὀργάνωσις χωρεῖ περαιτέρω. Ὁρισμένα ὀμάδες, ἔταιρεῖαι καὶ σωματεῖα ἀφοσιοῦνται εἰς ἐπιχειρήσεις εἰδικᾶς οἰκονομικῆς φύσεως, χρησιμοποιοῦσαι πρὸς εἰδικὴν παραγωγὴν ἔργων βιομηχανικῶν χιλιάδας τεχνιτῶν, οἵτινες πάλιν ἐνοῦνται εἰς σωματεῖα, ἐπιζητοῦντα τὴν πρόοδον αὐτῶν οἰκονομικῶς, ἠθικῶς καὶ πνευματικῶς. Ἐκ τούτου ἀνταγωνισμὸς σήμερον παρατηρεῖται, ἀλλὰ καὶ περισσότερα ὀργάνωσις καὶ διαφοροποιήσις καὶ ἀναγνώρισις δικαιωμάτων τοῦ ἐργάτου.

Εἰς τὴν τοιαύτην ὀργάνωσιν, τὸν ἀνταγωνισμὸν καὶ τὴν πρόοδον τὰ μέγιστα συμβάλλεται ἡ πολιτεία καὶ οἱ ἱκανοὶ ὀδηγοὶ καὶ ἡγέται αὐτῆς, οἱ τὰς αἰτίας τῶν ἀνταγωνισμῶν κανονίζοντες ἐπὶ τὸ δικαιότερον καὶ ρυθμίζοντες καὶ ὀδηγοῦντες εἰς δικαιότεραν καὶ ἀνθρωπινωτέραν ἐργαζομένων καὶ ἐργαδοτῶν οἰκονομικὴν, ἠθικὴν καὶ κοινωνικὴν ζωὴν, ἀνάπτυξιν καὶ πρόοδον.

4. Ἐπιστημονικὴ Ὀργάνωσις τῆς Κοινωνικῆς Ὀμάδος.

Ἐκ τῶν ἀνωτέρω καταφαίνεται, ὅτι ἡ καρποφόρος ἐργασία μιᾶς ὀμάδος ἐξαρτᾶται ἐκ τῆς καλῆς ὀργανώσεώς της.

Κατὰ ποῖον τρόπον ὁμῶς ὀργανοῦται μία καλὴ ὀμάς;

Κατὰ τὸν Mureno (1) ἡ καλὴ ὀργάνωσις μιᾶς ὀμάδος ἐξαρτᾶται :

1) Ἐκ τῶν εὐνοϊκῶν, ἐγκαρδίων σχέσεων τῶν προσώπων, ἅτινα ἀποτελοῦσι τὴν ὀμάδα. Διότι ὅσάκις ἀριθμὸς τις ἀτόμων συνέρχεται χάριν ἑνὸς κοινοῦ σκοποῦ, αἱ σχέσεις των ἔχουσι καθορισθῆ μεταξὺ των εἰς τινα βαθμὸν πρὶν ἢ ἐκφέρωσι τὰ ἄτομα ταῦτα λέξιν ἐπὶ τοῦ θέματος. Ἄν τὰ πρόσωπα τῆς ὀμάδος διαπνέωνται ὑπὸ ἄκρως ἀντιθέτων ἰδεολογιῶν (λ.χ. κομμουνιστῶν καὶ συντηρητικῶν), τότε εἶναι ἐπόμενον νὰ ἐπέλθῃ ρῆξις ἀντὶ συνεργασίας, ἐνότητος καὶ αὐθορμητοῦ ὁμοφωνίας.

Ὅθεν εἰς τὴν συγκρότησιν τῶν ὀμάδων πρὸς οἰονδήποτε σκοπὸν δὲν πρέπει νὰ ἀγνοῶμεν τὰς ὑφισταμένας ὑποσυνειδήτους σχέσεις καὶ διαθέσεις τῶν μελλόντων νὰ συνεργασθῶσι μελῶν. Παραγνώρισις τούτων εἶναι φυσικῶς ἐπόμενον νὰ ἐγείρῃ ἀναριθμήτους διαφωνίας καὶ μεταξὺ τῶν μελῶν ἐκείνων, ἅτινα θεωροῦνται, ὅτι ἔχουσι τὴν αὐτὴν γνώμην. Ἡ ἀνάπτυξις τῶν ἀπαραιτήτων τούτων ἐγκαρδίων σχέσεων καὶ ἡ κίνησις τῆς ὀμάδος θὰ ἐξαρτηθῆ ἐκ τῆς δυναμικότητος, τῆς ὁμοφωνίας καὶ τῆς ἀποδοχῆς σκοποῦ, ὃν ἐπιδιώκει ἡ ὀμάς ὑπὸ τοῦ ἐπὶ κεφαλῆς συμβουλίου, διοικητικῆς ἐπιτροπῆς, κυβερνωῦντος σώματος, Συγκλήτου κ.λ.π. Εἰς τὴν σύνθεσιν λοιπὸν τοιούτων κατευθυνουσῶν ὀμάδων, λ.χ. μιᾶς ἐπιτροπῆς πρὸς μελέτην ἑνὸς προβλήματος, (ἐπιδημίας, οἰκονομικῆς ἀνάγκης, ἐορτασμοῦ ἑνὸς γεγονότος, ἰδρύσεως καὶ διευθύνσεως ἑνὸς Λαϊκοῦ Πανεπιστημίου κ.λ.π.), τὰ μέλη ἐξ ὧν αὐτὰ θὰ ἀποτελεσθῶσι, δεόν νὰ ἔχωσιν ἐγκαρδιότητα, φιλίαν, ἀνθρωπίνην ἀβρότητα μεταξὺ των, ἵνα μεταδώσωσιν αὐτὰ καὶ εἰς τὰ μέλη, τὴν «Κοινωνίαν». Ἡ ἐξα-

(1) Mureno J. L. ἰδρυτῆς τῆς Κοινωνιομετρίας καὶ τοῦ Κοινωνιομετρικοῦ Ἰνστιτούτου.

σφάλις μιᾶς τοιαύτης ἐπιτροπῆς ἐπιτυγχάνεται κατὰ τὴν ἐξῆς μέθοδον: Ἐκ 35-40 μελῶν ἑνὸς συλλόγου συνερχομένου εἰς γενικὴν συνέλευσιν ἕκαστον μέλος θὰ ἐκλέξῃ τρεῖς καὶ θὰ ἀπορρίψῃ ἄλλους τρεῖς (χωρὶς νὰ ὑπολογίσῃ ἑαυτὸν,) ὡς πρὸς τὸν χαρακτῆρα καὶ τὴν ὄλην προσωπικότητά των: εὐκρίθεια, εὐθύτης, τιμιότης, ἀρμοδιότης, σωφροσύνη, πολυμαθία κ.λ.π. Ἡ ἐκλογή αὕτη θὰ ἐπαναληφθῇ τρεῖς φορές καὶ κατὰ μὲν τὴν πρώτην ἐκλογήν θὰ σημειώνωνται τρεῖς ὑποψήφιοι, κατὰ δὲ τὴν δευτέραν δύο καὶ κατὰ τὴν τρίτην εἰς. Ὡσαύτως καὶ διὰ τὴν ἀπόρριψιν.

Ἐκ τοῦ ἀθροίσματος ὄλων τῶν θετικῶν καὶ ἀρνητικῶν (ψηφίζομένων καὶ ἀπορριπτομένων) θὰ προέλθῃ εἰς ἀριθμὸς τοῦ πρώτου μεγίστου, τοῦ δευτέρου κ.ο.κ. Ὅστις μία ἑπταμελὴς ἐπιτροπὴ θὰ ἀποτελεσθῇ ἐξ ἐκείνων τῶν 7 μελῶν, ἅτινα ἐβαθμολογήθησαν ἀπὸ 1-7 κατὰ σειράν. Διὰ τῆς τοιαύτης ἐκλογῆς ἀναλαμβάνουσι τὴν κατεύθυνσιν τῶν μελῶν πρὸς ἐπιτυχίαν ἑνὸς κοινοῦ σκοποῦ πρόσωπα, ἅτινα θὰ ἔχωσιν ἐγκαρδιότητα μεταξύ των, πνεῦμα συνεργασίας, ἀλληλεγγύης καὶ τὰς αὐτὰς διαθέσεις καὶ περισσότερον διαφέρον πρὸς ἀνάληψιν εὐδυνῶν, ἀποφάσεων καὶ ἐνεργειῶν. Κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον ἐκλεγομένου τοῦ Διοικητικοῦ Συμβουλίου μιᾶς Ἑταιρείας, ἐπιχειρήσεως ἢ συλλόγου. εἶναι δυνατόν νὰ ὑπάρξῃ συνοχὴ τῶν μελῶν καὶ νὰ δημιουργηθῇ καρποφόρος συνεργασία καὶ συνεχῶς νὰ ἀναπτύσσεται ἐγκαρδιότης ἔφ' ὅν βασίζεται ἡ κοινωνικὴ συναδελφότης, ἀπαραίτητος προϋπόθεσις, ἵνα μίαν ἡμέραν ἐπιτευχθῇ καὶ διατηρηθῇ ἡ ἀσφάλεια καὶ ἡ εἰρήνη οὐ μόνον εἰς τινὰ ἐπιχειρήσιν, ἀλλὰ καὶ εἰς ὄλην τὴν κοινωνίαν, ἣτις τοιαύτας ὀργανωμένας ομάδας θὰ ἔχη, εἰς ἀπώτερον δὲ μέλλον, εἰς τὴν κοινωνίαν τοῦ ἐνιαίου σπόρου εὐκόλως φυτεύονται, εὐκόλως δὲ ἀναπτύσσονται καὶ καρποφοροῦσιν, ὡς σπόροι εὐκόλως φυτεύονται εὐκόλως δὲ ἀναπτύσσονται καὶ καρποφοροῦσιν, ὡς ἐπίσης εὐκόλως ἀναπτύσσονται καὶ καρποφοροῦσι τὰ κοινωνικὰ συναισθήματα, ἥτοι ἡ συμπάθεια, ἡ ἀγάπη, ὁ οἶκτος, ἡ φιλία κ.λ.π.

Κατὰ ταῦτα ἡ εὐημερία τῆς κοινωνίας ἐξαρτᾶται ἐκ τῆς εὐρωστίας καὶ συνοχῆς τῶν καλῶς ὀργανωμένων ομάδων, τῆς πλήρους δηλ. φυσικῆς, ψυχικῆς καὶ προσωπικῆς συνοχῆς ἀλληλεπιδράσεως, συνεργασίας τῶν ομάδων ἐν τῇ συνόλω των, ἐκ τῆς κοινωνικῆς εὐημερίας καὶ κοινωνικῆς οὕτως ὑγείας, ἐκ τοῦ ὀλοκάρδου «δοῦναι καὶ λαβεῖν» τοῦ συνόλου τοῦ ἐπιδιώκοντος ἕνα κοινὸν σκοπὸν μελῶν καὶ οὐχὶ ἀπλῶς ἐκ τῆς ἀτομικῆς εὐημερίας, τῆς φυσικῆς δηλ. ψυχικῆς καὶ προσωπικῆς ὑγείας καὶ εὐημερίας ἑκάστου μέλους, ἀποτελοῦντος τὴν ομάδα.

Κριτήριον δὲ διὰ πάντα ἐπιθυμοῦντα ἢ καλούμενον νὰ εἰσέλθῃ εἰς μίαν ομάδα εἶναι ἡ ὑπὸ τὴν ἄνω ἔννοιαν συγκρότησις καὶ Κοινωνικὴ ὑγιεινὴ τῆς ομάδος ταύτης. *

* Βλ. Γ. Σακελλαρίου, Γενικὴ Ψυχολογία σ. 151, 160.

ΑΣΚΗΣΕΙΣ

1. Πώς δύνασθε νά καταδείξετε ότι ή διαγωγή τών ομάδων είναι φυσικόν κοινωνικόν φαινόμενον ;
2. Διατί τινες είναι περισσότερον κοινωνικοί άλλων ;
3. Τί είναι κοινωνική πίεσις ;
4. Διατί ό έξοστρακισμός από τινος ομάδος είναι μεγίστη τιμωρία ;
5. Τίς ή σημασία τής κοινωνικής θέσεώς τινος διά τήν κοινωνικήν του τάξιν.
6. Πόσαι αί Κοινωνικαί τάξεις έν 'Ινδίαίς ;
7. Πόσαι αί Κοινωνικαί τάξεις έν 'Ελλάδι; Κατά τί διαφέρουσιν αὐται τών έν 'Ινδίαίς;
8. Πόσαι αί Κοινωνικαί τάξεις έν Ρωσσία; έν 'Αγγλία;
9. Τί είναι οργανωμένη τάξις ;
10. Πώς προήλθον αί οργανωμένα τάξεις καί πώς χωρεῖ σήμεραν ή οργανώσις αὐτή έν τῇ κοινωνία; Διατί ;
11. Πώς δύναται νά εξασφαλισθῇ ή άρμονική συνεργασία εἰς μίαν οργανώσιν ;

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

1. Adamie, L. — *Dynamite*, New York. The Viking Press 1937.
2. Cooley Charles H. — *Social Organization Part IV*, New York, 1922.
3. Marx, K. — *The Capital*.
4. Ogburn, Nimeoff — *Sociology*. Houghton Mifflin Co., New York, 1946.
5. Warner, W. Lloyd and others — *The Social Life of a Modern Community*. Yale U. Press, 1941.